

Zitting 1974-1975

12 929

Verlenging en wijziging Machtigingswet inschrijving studenten

Nr. 12

Eindverslag

Vastgesteld 27 februari 1975

De vaste commissie voor onderwijs en wetenschappen, kennisgenomen hebbend van de memorie van antwoord en de tegelijk daarmee ingezonden nota van wijzigingen, zou voor de openbare behandeling van het wetsontwerp van de bewindslieden nog gaarne een reactie ontvangen op de navolgende vragen en opmerkingen.

Het criterium van de vraag op de arbeidsmarkt

Nagenoeg algemeen was in de commissie de bevreemding over de toevoeging in dit stadium bij nota van wijziging van de bepaling aan artikel 3ter, die de minister de bevoegdheid geeft om bij de vaststelling van een numerus fixus ook de ontwikkeling op de arbeidsmarkt in zijn overwegingen te betrekken. De commissie acht het zeer de vraag of de regering voor het parlement aannemelijk kan maken, dat opnemng van een dergelijke bepaling zich verdraagt met het ook in de beweegreden tot uitdrukking komende tijdelijke karakter van de wet, die tot dusver uitsluitend een tekort aan onderwijscapaciteit als criterium aanvaardde.

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. zouden van de bewindslieden graag opheldering verkrijgen over de betekenis van het introduceren van een zo structureel element in een wet met een zeer beperkte geldigheidsduur. In dit verband zouden zij ook graag willen weten hoe de bewindslieden verklaren dat zij op blz. 1 van de memorie van antwoord over deze wet spreken als over een 'tijdelijke regeling', terwijl zij op blz. 3 meedelen: 'De in het voorlopig verslag van vele zijden gestelde vraag of de numerus fixus in een structureel kader moet worden gezien, beantwoorden de ondergetekenden thans bevestigend'.

Deze leden zouden verder graag willen vernemen wat de praktische betekenis zal zijn van de voorgestelde nadrukkelijke vermelding van het criterium der ontwikkeling op de arbeidsmarkt. Ligt het soms in de bedoeling de bestaande onderwijscapaciteit in een aantal studierichtingen niet meer ten volle te gebruiken? Zal ook het maken van goed afgebakende toekomstberekeningen omtrent behoeften aan bepaalde categorieën van afgestudeerden geen grote praktische moeilijkheden met zich meebrengen?

In dit verband zouden deze leden nog een toelichting willen ontvangen op de mededeling in de memorie van antwoord (blz. 3) dat, rekening houdend

met de beschikbare middelen, niet te ontkomen zal zijn aan een beperking van de deelneming aan het onderwijs vooral in relatief kostbare studierichtingen. Dient aan zo'n beslissing nu juist niet een maatschappelijke afweging vooraf te gaan? Waarom denken de bewindslieden in het bijzonder aan opleidingen die zijn gericht op specifieke beroepen? Zijn niet de meeste opleidingen beroepsgericht en gespecialiseerd? Houdt de regering hierbij ook rekening met de effecten die voortvloeien uit het verkeer met de omringende EG-landen?

De leden van de P.v.d.A.-fractie, die van de introductie van het arbeidsmarkt-criterium in het wetsontwerp met verbazing hadden kennisgenomen, vroegen de bewindslieden of zij menen dat het feit dat het aanbod van academici de komende jaren naar alle waarschijnlijkheid aanzienlijk boven de geraamde behoefte zal liggen, op dit moment reeds voldoende basis vormt voor het voeren van een structureel beleid met daarbij behorende bevoegdheden voor de overheid.

Deze leden vestigden er de aandacht op dat de studie waarop deze inzichten en voorstellen van de regering steunen ('Ontwikkelingslijnen in aanbod en behoefte van academici tot 1990', kamerstuk 13323) overeenkomstig de opdracht van de staatssecretaris niet meer is dan 'een terreinverkenning', met 'een globaal oriënterend karakter' en dat 'het langdurige toetsingsproces waaraan de (door het CFB ontwikkelde) rekenmodellen worden onderworpen nog niet is afgesloten', zoals in de inleiding te lezen staat. Elders spreekt de studie over 'tellingen' die 'wellicht nog fragmentarisch' zijn (blz. 10 van het getypte exemplaar) en over de 'basis van de raming' die 'niet stevig' is (blz. 42).

De studie gaat verder uit van 'de huidige opvattingen over de positie van de academicus in de samenleving (afgemeten aan werkniveau en honorering)' (blz. 84), maar vraagt op blz. 93 aandacht voor mogelijke wijzigingen in deze opvattingen en de vergaande consequenties daarvan. Ook wordt stilgestaan bij andere doelstellingen van het onderwijs 'dan louter cognitief-intellectuele, of die welke samenhangen met het beroepsleven' (blz. 93) en wordt tot de slotsom gekomen 'dat men bij het sturen van de toekomstige ontwikkeling van het onderwijs zal moeten uitgaan van een conceptie van het gehele onderwijssysteem en van zijn maatschappelijke functie' (blz. 94).

Bij deze opmerkingen ter relativering van de uitkomsten van de genoemde studie als grondslag voor een structureel beleid sloten twee vragen van deze leden aan:

1. Zullen de voorgestelde en in overweging zijnde wijzigingen in het onderwijsstelsel als geheel, en in het bijzonder die voor het hoger onderwijs waarnaar de memorie van antwoord op blz. 2 verwijst, niet binnen de oorspronkelijk voorgestelde werkingsduur van het onderhavige wetsontwerp in het parlement zijn behandeld, respectievelijk aan het parlement zijn voorgelegd?
2. Bestaat niet de mogelijkheid dat de grote onzekerheden en de wetenschappelijke reserves waarmee de ramingen van het Centraal Planbureau omgeven zijn in diezelfde termijn belangrijk zullen zijn teruggebracht?

De leden van de fracties van de V.V.D. vroegen zich af of opnemings van het arbeidsmarkt-criterium in de wet zich wel met de beweegreden verdraagt. Zij doelden daarbij in het bijzonder op twee elementen in de beweegreden, namelijk het element van de tijdelijkheid van de wet en dat van de beperking van de toelating uitsluitend op grond van de beschikbare capaciteit.

Deze leden sloten zich derhalve aan bij de vraag aan de bewindslieden of het wel juist is aan een tijdelijke, als noodwet bedoelde wet een structureel element als dat van de ontwikkeling op de arbeidsmarkt toe te voegen. Opent de voorgestelde bepaling inderdaad de mogelijkheid dat de beschikbare onderwijs capaciteit in bepaalde studierichtingen niet meer ten volle zal worden benut?

De aan het woord zijnde leden hadden er nota van genomen dat de Minister van Onderwijs en Wetenschappen reeds in zijn Nijmeegse rede van 15

mei verklaard heeft dat het zijns inziens noodzakelijk zal zijn het beleid mee af te stemmen op de maatschappelijke behoefte aan bepaalde categorieën academici, en zij hadden er voorts nota van genomen dat de Minister voor de vormgeving van dat beleid, dat het recht op onderwijs geen geweld zou mogen aandoen, een tiental beleidslijnen heeft aangegeven. Sprak de Minister in Nijmegen als particulier persoon, of vertolkte hij een kabinetsstandpunt? Indien het laatste het geval was, zou het dan niet juister zijn geweest als de Regering de bedoelde beleidslijnen aan het parlement had voorgesteld, zodat zij mee in de discussie hadden kunnen worden betrokken? Mocht de Minister als particulier persoon hebben gesproken, langs welke lijnen wil dan het kabinet aan het beleid met betrekking tot het wetenschappelijk onderwijs vorm geven?

De hier aan het woord zijnde leden beschouwden de numerieke gegevens in de studie 'Ontwikkelingslijnen in aanbod en behoefte van academici tot 1990', waarnaar de memorie van antwoord zo dikwijls verwijst, vanwege de ontoereikende prognosetechnieken niet onaantastbaar. Toch meenden zij dat het rapport de conclusie rechtvaardigt dat voor de afgestudeerden van bijna alle opleidingen werkgelegenheidsproblemen dreigen. Het was daarom dat zij de vraag opwierpen of een onderwijsbeleid, dat rekening wil houden met de toekomstige werkgelegenheid, niet het totale onderwijs zou moeten omvatten. Een ingreep in een of meer sectoren van het wetenschappelijk onderwijs zal immers gevolgen hebben voor de rest van het onderwijs en de werkgelegenheid van degenen die daar afstuderen. Juist ook met het oog op de samenhang met andere onderwijsgebieden vroegen deze leden zich af of de toevoeging aan artikel 3 ter inhoudelijk wel in het voorliggende wetsontwerp past.

Indien de werkgelegenheid voor academici in de beschouwingen wordt betrokken, zo vervolgden deze leden, dienen de daarvoor noodzakelijke gegevens en prognoses zo betrouwbaar mogelijk te zijn. Met het oog daarop zouden zij, zich losmakend van de vraag of het arbeidsmarktcriterium inhoudelijk wel in dit wetsontwerp past, de volgende vragen beantwoord willen zien naar aanleiding van de studie 'Ontwikkelingslijnen in aanbod en behoefte van academici tot 1990':

1. Indien empirisch is vastgesteld dat tot nu toe een lineaire relatie bestond tussen het aantal academici met een beroep en het nationaal inkomen (grafiek 12, blz. 48), is een lineaire extrapolatie naar de toekomst dan wel verantwoord? Is het immers niet heel goed mogelijk dat het verband tussen academici met een beroep en het nationaal inkomen ingewikkelder is dan in een eenvoudige lineaire betrekking tot uiting komt en dat ook variabelen hier een rol spelen? Welke variabelen zouden dat kunnen zijn? Vergelijkbare vragen laten zich stellen over grafiek 9 (blz. 34) inzake het verband tussen aantallen studenten en het nationaal inkomen.

2. Deze leden vroegen zich voorts af, of in het zicht van de totstandkoming van de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs wel betrouwbare prognoses over aantallen studenten te maken zijn. Zij wezen in dit verband ook op een artikel van K. L. Poll in NRC-Handelsblad van 3 januari 1975 onder de kop: 'Het aantal studenten stijgt niet meer'. Wat is het oordeel van de bewindslieden over de strekking van dit artikel? Voor een goed inzicht zouden deze leden het op prijs stellen indien de bewindslieden een overzicht zouden willen overleggen van de sinds ongeveer 1960 op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs gemaakte prognoses, met daarbij de werkelijke uitkomsten tot nu toe en waar mogelijk een verklaring van eventuele verschillen tussen prognose en uitkomst. Een enkel lid zou het zelfs op prijs stellen indien gegevens van deze aard sinds 1945 zouden kunnen worden overgelegd.

3. Hoewel zij het verleidelijk achtten in te gaan op de in de meergenoemde studie geschetste ontwikkeling in tal van studierichtingen, wilden de aan het woord zijnde leden zich hier beperken tot de prognoses met betrekking tot de behoefte aan artsen en tandartsen. Waarop berust de schatting dat in 1990 behoefte zal bestaan aan 29 800 artsen? Met welke ontwikkelingen in

de medische beroepsuitoefening is rekening gehouden, en op welke wijze zijn de ontwikkelingen verdisconteerd die geschetst zijn in de structuurnota gezondheidszorg? Is ook gerekend met een stijgende behoefte aan sociaal-geneeskundigen en bedrijfsartsen? Welk percentage van de artsen zal in 1990 in dienstverband werkzaam zijn? Is bij de prognose waar het de tandartsen betreft uitgegaan voor het huidige voorzieningenpakket aan tandheelkundige hulp, of is men uitgegaan van verbetering en uitbreiding van dit pakket? Heeft over een en ander overleg plaatsgehad met de ambtgenoten van volksgezondheid en milieuhygiëne?

De leden van de P.P.R.-fractie vestigden de aandacht op de jongste werkgelegenheidsnota van de Regering (kamerstuk 13318) en de daarin onder punt 59 van hoofdstuk VI genoemde lange-termijnmaatregel: 'Verdere uitwerking van de mogelijkheden om de toelating tot bepaalde zeer specifieke opleidingen met weinig substitutiemogelijkheden mede af te stemmen op de ontwikkeling van de maatschappelijke behoefte aan dergelijke beroepsbeoefenaars'. Deze maatregel, alsook het bevestigend antwoord van de bewindslieden in de memorie van antwoord op de vraag of de numerus fixus in een structureel kader moet worden gezien, deden deze leden weinig waarde meer hechten aan het in de beweegreden neergelegde tijdelijke karakter van de machtigingswet inschrijving studenten.

Een en ander had deze leden ten aanzien van het voorliggende wetsontwerp kritischer gestemd. Zij grepen daarbij terug op hun reeds in het voorlopig verslag (blz. 4) gegeven mening dat een belangrijk doel, ook van het hoger onderwijs, moet zijn het kritisch en zelfstandig leren denken en leven. Het hoger onderwijs vervult een belangrijke functie bij het tot ontwikkeling brengen van maatschappelijke creativiteit die op veel meer terreinen nut afwerpt dan alleen op dat van de arbeidsmarkt. Zowel het economisch leven als het onderwijs is onderdeel van een sociaal systeem. Aan de waarden en doelstellingen binnen dit sociale systeem moeten beide deelsystemen worden getoetst. Doelstelling van het regeringsbeleid is: spreiding van inkomen, macht en ook kennis. Achten de bewindslieden deze doelstelling niet veel eerder bepalend voor het te voeren onderwijsbeleid dan de salariering en het werkniveau in de huidige maatschappelijke verhoudingen (memorie van antwoord, blz. 4, laatste alinea)? Zijn zij bereid deze passage in de memorie nader toe te lichten? Moet er uit worden afgeleid dat de Regering de hoop op, en het werken aan een wijziging van de maatschappelijke verhoudingen heeft opgegeven? Waarom laten zij anders het onderwijssysteem bestaande maatschappelijke verhoudingen bevestigen?

In dit verband achtten deze leden het ook opmerkelijk dat de bewindslieden zich bij de raming van de behoefte aan academici baseren op een rapport dat de aantallen arbeidsplaatsen berekent 'bij een ongewijzigde maatschappijstructuur'. Zijn er onderzoeken gaande, of komen zij wellicht nog, naar het verband tussen salariering en aantallen beoefenaars van een beroep, en tussen salariering van een beroep en de vraag naar scholing voor dit beroep?

De hier aan het woord zijnde leden zouden graag nadere informatie krijgen over de wijze waarop de behoeften op de arbeidsmarkt berekend zijn. Is rekening gehouden met de voor een eerlijk verdelen van de werkgelegenheid noodzakelijke arbeidstijdverkorting?

De leden van de C.P.N.-fractie stelden vast dat met de door de Regering ingezonden wijzigingsvoorstellen de strekking van het voorliggende wetsontwerp principieel gewijzigd is. Nu immers wordt het structurele karakter van de studentenstops naar voren geschoven in verband met kostenoverwegingen en de vermeende 'ontwikkelingen op de arbeidsmarkt'.

Naar de mening van deze leden is er sprake van een stapsgewijze escalatie. Alleen al om procedurele redenen achtten zij deze gang van zaken onaanvaardbaar. De Kamer moet zich nu op zeer korte termijn uitspreken over een wetsontwerp dat in zijn gewijzigde vorm zeer veel verder gaat dan in de

aanvankelijke opzet. Zij wezen er in dit verband op dat de Regering in de memorie van toelichting, dat wil zeggen in mei 1974, over een eventueel noodzakelijke regulering van de toelating tot de universiteiten met een meer structureel karakter zeiden te beseffen 'dat een ingrijpende maatregel als hier bedoeld een uitgebreide voorbereiding vereist' (blz. 6, linkerkolom bovenaan). Het was hun dan ook een raadsel waarom de bewindslieden nu menen dat de Kamer zich wel hals over kop over deze problematiek kan uitspreken, terwijl de toegezegde studie over de vraag naar academici op de zogenaamde arbeidsmarkt pas op het allerlaatste moment aan de Kamers is overgelegd. Ook inhoudelijk zijn de voorgestelde wijzigingen, waarvoor naar hun oordeel iedere deugdelijke argumentatie ontbreekt, voor de leden van de C.P.N.-fractie volstrekt onaanvaardbaar.

Kunnen de bewindslieden uiteenzetten, aldus deze leden, waarop hun opvatting gebaseerd is dat zij 'houvast' hebben aan 'de vraag op de arbeidsmarkt'? Het kwam hun verbazingwekkend voor dat een voor de kwaliteit van de gezondheidszorg zo gewichtig vraagstuk als dat van de artsen-, apothekers- en tandartsendichtheid in de komende tientallen jaren op blz. 7 van de memorie van antwoord vluchtig en wel als volgt wordt afgedaan: 'In het kort zij nog vermeld dat bij de geneeskunde een dichtheid van 1,8 arts per 1000 van de bevolking is aangehouden', en wat daar verder volgt. Een vraagstuk van dergelijke draagwijdte kan toch niet op zo'n wijze in het kader van haastige gelegenheidswetgeving worden afgedaan.

De aan het woord zijnde leden gaven als hun mening, dat de nu voorgestelde afstemming van een aantal sectoren van het universitaire onderwijs op een vermeende vraag op de arbeidsmarkt door middel van structurele studentenstops voor het gehele onderwijs zeer schadelijke gevolgen zal hebben en in strijd is met de werkelijke maatschappelijke behoeften.

Als de bewindslieden erkennen, zo vroegen deze leden verder, dat 'de maatschappelijke behoefte eerder vraagt om een verbetering dan om een beperking van de onderwijsmogelijkheden' (memorie van antwoord blz. 4), terwijl zijzelf op weg zijn naar een onderwijsstelsel dat door beperking gekenmerkt wordt, houdt dit dan niet een erkenning van een ernstig tekortschieten in?

Ook de leden van de fractie van DS'70 uitten hun verbazing over de wijze waarop de bewindslieden pas bij de memorie van antwoord een nieuw element van principiële aard en grote draagwijdte als het criterium van de arbeidsmarkt introduceren in een wet met een tijdelijke werkingsduur, die slechts heette te voorzien in een noodsituatie met betrekking tot de onderwijscapaciteit in het wetenschappelijk onderwijs.

Deze leden waren van oordeel dat de aanwijzingen voor toekomstige mogelijkheden tot beroepsuitoefening voor academici zo globaal en weinig betrouwbaar zijn, dat daarop geen toelatingsbeleid te stoelen valt. De relatie tussen de gevonden cijfers voor mogelijke toekomstige beroepsuitoefening en de vast te stellen aantallen v.w.o.-abituriënten die tot een bepaalde studierichting kunnen worden toegelaten is huns inziens weinigzeggend. Immers, tal van studerende hebben bij de start geen vast voornemen om tot de latere beroepsbeoefenaren met academische graad te gaan behoren; anderen zien tijdens de studie van voortzetting daarvan af; weer anderen kiezen beroepen die geen of weinig verband houden met de door hen behaalde academische graad.

De veronderstelling is gerechtvaardigd, zo meenden deze leden, dat de bewindslieden niet beschikken over informatie die hem wat dit betreft tot enigermate betrouwbare prognoses in staat stelt. Naar hun gevoelen zijn de prognoses gebaseerd op de veronderstelling dat de maatschappelijke status van de academicus, evenals zijn inkomensperspectief, in 1990 niet noemenswaard veranderd zal zijn in vergelijking met de huidige situatie. Maar als het de regering ernst is een inkomensbeleid te voeren op basis van bewust gekozen en ten opzichte van elkaar afgewogen criteria – aan welk voornemen deze leden zeiden niet zonder reden te gaan twijfelen –, dan zal daarvan stellig een belangrijke invloed uitgaan op de vraag naar en het aanbod

van academici. De onvoorspelbaarheid van ontwikkelingen op dit terrein ligt bij het uitblijven van een bewust inkomensbeleid voor de hand.

De aan het woord zijnde leden waren van oordeel dat, zolang niet alle andere middelen zijn uitgeput, onder deze omstandigheden niet mag worden overgegaan tot een zo asociale maatregel als een structurele numerus fixus. De bewindslieden hebben de andere middelen die capaciteitsverruimend kunnen werken zelf reeds opgesomd.

Deze leden voegden hieraan toe dat het Onderwijs Plan Bureau al lang van start had kunnen gaan indien de bewindslieden met groter voortvarendheid hadden gehandeld. Volgens de oorspronkelijke voornemens met betrekking tot de planning van het wetenschappelijk onderwijs zou dit bureau zich als onafhankelijk lichaam moeten toeleggen op het jaarlijks produceren van prognoses voor de maatschappelijke behoeften op een tienjarenbasis. De terugkoppeling van aldus geleverde informatie naar ouders en kinderen zou de mogelijkheid verschaffen zich al in het stadium van de vakkenpakkettenkeuze in het v.w.o. mede op basis van deze informatie te oriënteren op een bepaalde academische studie. Maar door het schrappen van de lange-termijnfase in de planning is onzeker geworden of het Onderwijs Plan Bureau nog wel met deze taak belast zal worden. Indien dat wel het geval mocht zijn, moet naar het oordeel van deze leden met een structurele numerus fixus ook worden gewacht totdat ervaring met de effecten van dit stelsel zal zijn verkregen.

De leden van de fractie van het G.P.V. konden zich verenigen met het feit dat de toelating tot sommige studierichtingen beperkt zal worden aan de hand van bepaalde criteria, zoals een voorzien structureel tekort aan passend werk voor de betrokken afgestudeerden. Dit vergroot echter de mogelijkheid, zo meenden zij, dat deze machtigingswet een blijvend karakter krijgt omdat niet langer een incidenteel, maar een structureel probleem moet worden opgevangen. Ook de bewindslieden zijn blijkens hun memorie van antwoord niet blind voor deze ontwikkeling. Is het dan echter niet reëler de werkingsduur van de wet nog verder te verlengen, of zelfs een blijvend karakter aan de wet te geven? De mogelijkheid om tussentijdse wijzigingen aan te brengen blijft altijd aanwezig. Deze leden vreesden dat de huidige gang van zaken voor een belangrijke deel voortkomt uit een zekere onwil om de werkelijkheid onder ogen te zien.

Met de bewindslieden waren deze leden van mening dat een verband kan worden gelegd tussen de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de plaatsing in bepaalde studierichtingen. Verdient het daarom geen aanbeveling de op blz. 4 van de memorie van antwoord genoemde werkgroep voor de raming van de behoefte aan academici een permanent karakter te geven met het oog op de noodzakelijke tijdige jaarlijkse bijstelling van de normen, of eventueel een andere permanente instantie voor dit doel in het leven te roepen? Of is hiervoor het Onderwijs Plan Bureau bestemd? Zal dit bureau alleen ramingen met betrekking tot het aanbod doen, of zal het zich ook bezighouden met de toekomstige behoefte?

De verlenging van de werkingsduur

Van vele kanten in de commissie werd om een nadere toelichting gevraagd op de bij nota van wijziging voorgestelde verdere verlenging van de werkingsduur van de wet tot 31 augustus 1978.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden voor deze wijziging geen doorslaggevend argumenten aangetroffen. Van de zijde van de V.V.D.-fractie werd gevraagd of de bewindslieden de noodzaak van een verdere verlenging dan aanvankelijk werd voorgesteld werkelijk aannemelijk kunnen maken.

De leden van de G.P.V.-fractie gaven aan het slot van de voorgaande paragraaf al uiting aan hun opvatting, dat een nog verdere verlenging van de

machtigingswet dan nu bij nota van wijziging wordt voorgesteld in de gegeven omstandigheden van werkelijkheidszin zou getuigen.

Het capaciteitsvraagstuk en daarmee verwante vragen

De leden van de V.V.D.-fractie hadden er nota van genomen dat de bewindslieden zich positief zullen opstellen wanneer een universiteit of hogeschool meent dat met een andere programmering van de studie, maar met gelijke middelen, een groter aantal studenten kan worden opgeleid. Moet dit logischerwijs niet leiden tot een grotere vrijheid van handelen van de instellingen? Kan onder een andere programmering van de studie ook de toepassing van onderwijstechnologie worden begrepen?

Stellen de bewindslieden zich voor, zo wilden deze leden verder weten, om bij gelijkblijvende middelen te streven naar uitbreiding van de onderwijs-capaciteit? Zo ja, op welke wijze stellen zij zich dan voor dit te doen?

Het was deze leden opgevallen dat de bewindslieden het kiezen van zogenaamde parkeerstudies niet willen bevorderen. Kunnen zij hierop een nadere toelichting geven? Wat zijn naar het oordeel van de bewindslieden de voor- en nadelen van het kiezen voor een parkeerstudie? Welk percentage studenten vangt een parkeerstudie aan bij het wetenschappelijk onderwijs? Kan een overeenkomstig percentage voor het h.b.o. worden gegeven?

De leden van de C.P.N.-fractie vonden dat de consequenties van de voorgestelde regeling voor het wetenschappelijk onderwijs in de memorie van antwoord slechts vaag worden aangegeven. Wat zal het gevolg zijn van een gemiddelde daling van de kosten per student? Wat wordt bedoeld met 'verdere afbouw bij bepaalde studierichtingen' (blz. 5, tweede volle alinea), en wat met de mededeling dat 'vooral' aan een beperking van studentenaantallen bij 'relatief dure studierichtingen' niet te ontkomen zal zijn? Wil dat zeggen dat die 'afbouw' zich voornamelijk tot de bèta-richtingen zal uitstrekken, of toch ook tot de geesteswetenschappen?

De leden van de fractie van DS'70 hadden met teleurstelling vastgesteld dat de bewindslieden blijven vasthouden aan het onderscheid tussen dure en goedkope studierichtingen, terwijl zij zelf erkennen niet te beschikken over hanteerbare informatie om zelfs maar een schatting te maken van de kosten verbonden aan de eerste twee cursusjaren in verhouding tot het totale kostenpakket van de daarna volgende jaren. Hieruit zou hebben kunnen blijken dat gedurende de aanvangsperiode de kosten niveaus in de verschillende studierichtingen elkaar verhoudingsgewijs weinig ontlopen. De duurte van bepaalde studierichtingen openbaart zich zeer waarschijnlijk pas in een later stadium. Mocht dit juist blijken, dan zouden deze leden verre de voorkeur geven aan het oorspronkelijke Posthumus-model, bestaande uit een open toelating tot de eerste – de propedeutische – fase, en een geselecteerde toelating tot de tweede of doctorale fase.

De hier aan het woord zijnde leden konden niet nalaten hun teleurstelling te uiten over de stelling op blz. 1 van de memorie van antwoord 'dat het onderhavige wetsontwerp bezien dient te worden in het veel bredere verband van de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderwijs in samenhang met het hoger beroepsonderwijs'. Dit is toch wel een erg gratuite constatering, zo meenden zij, nu nòch het al vele malen in het vooruitzicht gestelde onderwijscontourenplan, nòch de aangekondigde nota inzake een nieuw stelsel van hoger onderwijs verschenen zijn. Zelfs de op 6 februari 'op zeer korte termijn' toegezegde studie 'Ontwikkelingslijnen in aanbod en behoefte van academici tot 1990' was drie weken later nog niet beschikbaar. De regering maakt een grondige parlementaire behandeling van de numerus fixus op deze wijze onmogelijk.

De gevolgen voor het hoger beroepsonderwijs

De leden van de fracties van KVP, ARP en CHU zouden gaarne vernemen welke gevolgen de regering van de verlenging van de machtigingswet verwacht voor h.b.o.-abituriënten die willen doorstromen naar bepaalde studierichtingen in het wetenschappelijk onderwijs. Zij dachten daarbij in het bijzonder aan de lerarenopleiding en aan het hoger technisch onderwijs en het hoger agrarisch onderwijs, waar de coördinatie met verwante richtingen in het wetenschappelijk onderwijs vrij ver gevorderd is.

De leden van de C.P.N.-fractie vroegen de bewindslieden of zij niet onderkennen dat zij in het voorliggende wetsontwerp met maatregelen bezig zijn die ook in onderwijssectoren buiten het wetenschappelijk onderwijs een de-stastreuzer verstoppende werking zullen hebben. Welke doorstromingskansen zullen er bijvoorbeeld nog zijn voor h.a.v.o.-afgestudeerden als het h.b.o. volloopt met v.w.o.-afgestudeerden die geen toegang tot de universiteiten kunnen krijgen?

Selectie en plaatsing

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. zouden van de bewindslieden willen vernemen welke rechten er nu exact aan het eindexamen v.w.o. verbonden zijn. Bestaat hierover jurisprudentie? Verdient het niet de voorkeur om, wanneer men v.w.o.-abituriënten de toegang tot bepaalde studierichtingen in het wetenschappelijk onderwijs wil ontzeggen, de wet op het voortgezet onderwijs te wijzigen? Hoe denken de bewindslieden over het recht op toegang tot de examens in het wetenschappelijk onderwijs van v.w.o.-abituriënten die hun kennis hebben opgedaan op vervangende particuliere opleidingen?

De leden van de V.V.D.-fractie sloten zich bij deze vragen aan. Bestaat er een *formeel recht op onderwijs*, wilden zij weten; en zo ja, waar is dit recht dan vastgelegd en hoe moet het worden geïnterpreteerd?

De memorie van antwoord wekt op blz. 18 de indruk, aldus de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U., dat de bewindslieden het gebruik maken van verschillen in de eindexamencijfers in de selectieprocedure onbillijk vinden. De memorie zegt immers dat dan kleine verschillen in numeriek rendement kunnen leiden tot grote verschillen in behandeling. Is het echter niet overdreven dit argument in het geding te brengen tegen vormen van algehele gewogen loting?

De memorie zegt ook dat gemiddelde verschillen in numeriek rendement per groep niet voor toepassing op individuen gebruikt mogen worden. Hoe moet dit bezwaar worden verstaan? Voorzover verschillen bestaan en bekend zijn, moet men er toch rekening mee houden?

Ook zouden deze leden willen vernemen hoe en door wie eigenlijk wordt bepaald welk vak achtste vak op het v.w.o.-eindexamen is, en hoe dit wordt gecontroleerd.

Ten aanzien van de plaatsingsprocedure vroegen deze leden of bij de capaciteitsaanpassing rekening wordt gehouden met gebleken verschuivingen in de voorkeuren van de studenten die zich hebben aangemeld. Wordt bij de plaatsingsprocedure alleen rekening gehouden met de voorkeuren van de studenten, of ook met mogelijke voorkeuren van de zijde van de instellingen?

Achten de bewindslieden het niet nodig dat voorzien wordt in een wettelijke plicht voor het Centraal Bureau Aanmelding en Plaatsing tot openbare verslaggeving over haar activiteiten?

De leden van de V.V.D.-fractie was het opgevallen dat de bewindslieden als bezwaar tegen het hanteren van eindexamencijfers bij de selectie aanvoeren

dat zo de vorming in het voortgezet onderwijs verschaald wordt, omdat de aandacht zou worden afgeleid van onderdelen die niet in het eindexamen zijn opgenomen. Op welke onderdelen wordt hier eigenlijk gedoeld? Hoe zouden deze onderdelen eventueel wél in een selectieprocedure kunnen worden betrokken?

Zijn de bewindslieden ervan op de hoogte, zo vroegen deze leden voorts, dat uit CBS-publicaties blijkt dat er een positieve correlatie bestaat tussen studierendement en eindexamencijfers? Zo ja, hoe moet dan de volgende zinsnede uit de memorie van antwoord worden verstaan: 'De tot dusver voorhanden kennis ten aanzien van de selectiemogelijkheden is nog onvoldoende om op objectieve en overtuigende wijze de kansen op studiesucces te kunnen aantonen'?

Zien de bewindslieden mogelijkheden, zo vroegen deze leden tenslotte, om aan uitgelote studenten te doen weten of, en zo ja wanneer, zij de studie van hun keuze alsnog kunnen aanvangen? Zij achtten dit een zeer belangrijke zaak, omdat veel van de bij de betrokkenen heersende onzekerheid langs die weg zou kunnen worden weggenomen.

De leden van de P.P.R.-fractie handhaafden hun opvatting dat een stelsel van volledige loting het minst slechte selectiesysteem is.

De leden van de DS'70-fractie wensten nog eens met nadruk naarvoren te brengen dat de resultaten van het landelijk schriftelijk eindexamen zeer wel als grondslag voor selectieve toelating tot het wetenschappelijk onderwijs gebruikt kunnen worden, ook al maakt het schoolonderzoek een integrerend deel van het v.w.o.-eindexamen uit. Men hanteert dan landelijke, niet voor tweëlei uitleg vatbare beoordelingsmaatstaven. Dat is met het schoolonderzoek allerminst het geval. Alleen al de daarbij gehanteerde systemen zijn zo verschillend dat het ongewenst moet worden geacht aan dit schoolonderzoek voor de toelating tot het wetenschappelijk onderwijs betekenis toe te kennen. De bewindslieden onderstrepen zelf dit aspect met hun constatering op blz. 18 van de memorie van antwoord dat het schoolonderzoek afbreuk doet aan de vergelijkbaarheid van de beoordelingen!

De leden van de fractie van het G.P.V. vroegen naar aanleiding van het bezwaar van de bewindslieden tegen een universitair toelatingsexamen – het bezwaar namelijk dat daarbij relatief toevallige omstandigheden van invloed kunnen zijn – of bij de integrale loting die de regering voorstaat het pure toeval niet veel sterker naarvoren komt. Deze leden waren van oordeel dat geen enkel systeem willens en wetens geschikt mag weren. Dat geldt niet alleen voor de eenvoudige, maar ook voor de zogenaamde gewogen loting.

Deze leden hadden niet begrepen op welke gronden de bewindslieden de vorming in het voortgezet onderwijs in gevaar gebracht achten door een zekere prestatiedrang. Er kan toch moeilijk bezwaar worden gemaakt tegen een zekere aanmoediging voor goede leerlingen om zich in te spannen. Zouden leerlingen die geen moeite meer behoeven te doen, hiervan geen nadelige gevolgen voor hun persoonlijkheidsvorming ondervinden?

Tenslotte vroegen deze leden of het wel correct genoemd mag worden dat de bewindslieden het rapport van de werkgroep-Wiegersma ter ondersteuning van hun voornemens aanhalen en hun lotingssysteem bijna voorstellen als een rechtstreeks voortvloeiend daaruit, terwijl toch volstrekt duidelijk is dat deze werkgroep met de selectie een heel andere kant op wilde.

Studierendement

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. zouden graag nadere inlichtingen ontvangen over een aantal gegevens met betrekking tot het studierendement.

In de tabellen op de blz. 18 en 19 van de memorie van antwoord wordt gewerkt met een numeriek rendement gebaseerd op een periode van acht jaar waarbinnen het kandidaatsexamen moet zijn afgelegd. Zijn ook gegevens voorhanden over de spreiding in gemiddelde studiesnelheid binnen de groep die het kandidaats binnen deze acht jaar heeft afgelegd?

Gaat het bij oudere eerstejaarsstudenten om zittenblijvers op het v.w.o., of om mensen die eerst een aantal jaren elders, bijvoorbeeld in militaire dienst, hebben doorgebracht waardoor enig kennisverlies is opgetreden? Is voorts rekening gehouden met degenen die de langere weg m.a.v.o.-h.a.v.o.-v.w.o. hebben gevolgd?

Op blz. 19 van de memorie van antwoord komt een verschil in studierendement naar voren tussen gymnasiasten en h.b.s.-abituriënten. In hoeverre valt dit verschil te verklaren uit verschil in leeftijd en gemiddeld cijferniveau?

Is precisering en adstruering mogelijk van de conclusie op blz. 19 dat 'een hoger gemiddeld eindexamencijfer v.h.m.o., of een lagere leeftijd bij het behalen van het v.h.m.o.-diploma van deze cohorten niet altijd tot een hoger rendement leidde'?

Kan worden meegedeeld of in de tabel op blz. 22 ook verschillen in studiesnelheid binnen de periode van acht jaar optreden die samenhangen met het verschil tussen het gemiddelde cijfer voor de kernvakken en het totale gemiddelde?

Vertrouwend dat op bovenstaande vragen en opmerkingen tijdig voor de openbare behandeling een antwoord zal zijn ontvangen, verklaart de commissie die behandeling hiermee voldoende voorbereid.

Jongeling
Abma
Hutschemaekers
Van der Spek
Masman
Ter Woorst
Laban
Gardeniers-Berendsen
Hermes
Van Ooijen
Van Leijenhorst
Vermaat
Smit-Kroes
Van Veenendaal-van
Meggelen
Beuker
Beekmans
De Leeuw
Dees
Kraaijeveld-Wouters
De Koning (B.P.)
Kolthoff
van der Heem-
Wagemakers
Ginjaar-Maas
Worrell